

XXXI, 2/2 3/61

СБОРНИКЪ
ИЛИНДЕНЬ
[III]
1903 - 1924

ВЪ ПАМЕТЬ НА ГОЛЪМОТО МАКЕДОНСКО ВЪЗСТАНИЕ

ИЗДАВА
МАКЕДОНСКОТО СТУДЕНТСКО ДРУЖЕСТВО
„ВАРДАРЪ“

СОФИЯ—КООПЕРАТИВНА ПЕЧАТНИЦА „ФРАНКЛИНЪ“ — 1924.

ИОРД. БАДЕВЪ

Замисълътъ на сърбитъ и съпротивата на Македония

Посърбяването на Македония съставя централна задача на вжтръшната политика на Бѣлградъ. Нѣма мѣрка, нѣма срѣдства, които въ съзнанието на пансърбитъ отъ Шумадия да изглеждатъ нечовѣшки или просто незаконни въ прѣслѣдването на тази задача. Сърбитъ разбиратъ едно: че Вардарската долина имъ е потрѣбна толкова поради своята самостоятелна цѣна, колкото като най-правъ пжтъ къмъ хубавитѣ води на Бѣлото море и че тя трѣбва да бжде сръбска територия не само по силата на наложено господство, а и по национално съзнание. Иначе Солунъ би изглеждалъ една мечта, една ефимерна придобивка. Стремежътъ на сърбитъ да грѣтопятъ Македония се подтиква и отъ съзнанието имъ, че, за да затвърдятъ господството на сръбството въ Югославия, което днесъ се крѣпи само на меча, необходимо имъ е да засилятъ численно националнитѣ си кадри. На трето мѣсто иде единъ потикъ, който лежи въ психиката на сърбитъ: тѣхния шовинизъмъ, себепоклонството имъ, патологическата имъ жажда за властъ и величие. Това сж тритѣ главни стимули на асимилационната политика на сърбитъ въ Македония. Третиятъ отъ тѣхъ е по-старъ: него сърбитъ си носятъ въ кръвта отъ най-стари врѣмена. Гървиятъ се появи въ деня, когато Австро-Унгария изстуди пламенната имъ амбиция да бждатъ Пиемонтъ на южнитѣ славяни, а втория е връстникъ на днешна Югославия, която съсъ състава и размѣритѣ си надхвърли най-смѣлитѣ очаквания на шумадийскитѣ патриоти.

На какво разчитатъ сърбитъ за успѣха на своята денационализаторска политика въ Македония? На насилието, изразено не въ постепенно културно проникване, а въ най-брутално изгонване на всичко живо, което носи въ душата си пламъка на национално съзнание и въ рушение на всички институти, които прикжтватъ въ пазвитѣ си спомена за една национална култура. Така, отъ десетъ години насамъ сръ-

битѣ изпѣдиха отъ Македония цѣлата духовна и свѣтска българска и инородна интелигенция, затвориха всички черкви и училища, разрушиха всички гробници и паметници, за да не остане нито живъ нито мъртавъ споменъ отъ нѣкогашната българщина. Насърчение за успѣха си черпятъ не само въ слѣпата стихия на своя шовинизъмъ, който не познава ни разумни ни морални граници. Тѣ черпятъ насърчение и въ недавнашната си история. Подъ пжтъ и надъ пжтъ сърбитѣ днесъ самоувѣрено твърдятъ, че само слѣдъ десетина години въ Македония не ще сѣ чува нито едно българско слово, тѣй както не се чуваше и въ Моравско десетина години слѣдъ завладѣването му. Намъ пъкъ ни се чини, че погрѣшността на аналогията въ тоя случай е равна на безпаметството на сръбския шовинизъмъ. Защото прѣвъ послѣднитѣ 30—40 години въ Македония се създадоха фактори, които въ Моравско не съществуваха и прѣдъ които жаждата на сърбитѣ ще се засилва, ще прѣсушава гърлото имъ, ще изгаря душитѣ имъ, безъ никога да усѣти влагата на задоволението. И тия фактори ги знаемъ не само ние, знаятъ ги добрѣ и сърбитѣ, защото ето десетата година вече прѣваля, откато е стжпилъ ботуша имъ по македонската земя и трѣпнатъ и нервничатъ не само прѣдъ мисълта, че българското слово все още звучи енергично и досадно, а и прѣдъ страха, че то полица да стане единъ неуловимъ гътенъ, да се извие въ вихрушка, която може да засѣгне и падне на старото имъ царство. Прѣдъ този страхъ сърбитѣ показватъ вече склонность да корегиратъ политиката си въ Македония, въ смисълъ отъ асимилационна да я обърнатъ въ унищожителна. Красноречивъ изразъ на тая тенденция даде единъ отъ първитѣ държавници на днешна Сърбия съ изявена готовность да подари нѣкому жителитѣ на Македония, а да запази само земята ѝ.

Кои сж въ сжщность факторитѣ, които образуватъ твърдината, залога за културното самосъхранение на Македония? Прѣди всичко населението въ самата Македония и голѣмата му историческа традиция. Нѣма въ нашата земя кжща, селска или градска, която да не е свързана съ великото дѣло на духовно и политическо освобождение чрѣвъ спомена на нѣкоя скжпа жертва. Единъ носи на голата си старческа глава бѣлѣга отъ нѣкоя битка съ гърцитѣ за

черква или манастир; другъ всѣка вечеръ прѣди легане сочи на челедѣта си слѣдата отъ рана, придобита въ сражения съ турцитѣ; трети държи и попоглажда като светиня дълга бѣла брада — споменъ отъ нѣкогашни затворнически страдания; четвърти обяснява тихо и таинствено на дѣцата си произхода на скривалището си подъ кжщата, дѣто се е криль нѣкога Даме Груевъ, а колко майки носятъ въ душитѣ си зинали рани отъ скръбъ по загинали чеда за свободата на родината. Въ Македония нѣма педя мрътва земя, която да не се оживява въ душата на хората чрѣзъ спомена за нѣкое събитие: подвигъ или поражение. Тукъ езекутиранъ отъ Организацията турчинъ зарадъ свирѣпството му, или ренегатъ зарадъ измѣната му; тамъ обѣсенъ отъ турцитѣ революционеръ; на трето мѣсто развалини отъ изгорѣла прѣзъ възстанието черква; на една могилка забравенъ и изгубенъ въ буренъ кръсть на убитъ възстаникъ и на всѣко бърдо изпродупчени дънери отъ вихѣра на нѣкоя битка. Всичко това съставя невидимата, мистическа и все пакъ яката връзка на вчерашна Македония съ днешна и на днешна съ утрѣшна. И тая връзка сърбитѣ не ще могатъ да я унищожатъ съ никой подвигъ на варварското разрушение.

Вториятъ факторъ е революционната организация. За разлика отъ традицията, която е спонтанна и пасивна самоотбрана, революционната организация носи елемента на активностъ. Като проникна въ всичкитѣ си стари гнѣзда и обхвана всичкитѣ си стари кадри заедно съ подрастващето поколѣние, тя стана вѣрна изразителка на съвѣстѣта на Македония и могща крѣпостъ, въ която едновременно се разбиватъ попълзновенията на сърбитѣ и се оформява волята на населението, за да се манифестира дѣйно, когато удари удобния часъ. И сърбитѣ, не можейки да сторятъ прѣслѣдването ѝ въ чуждитѣ царства, задъ границитѣ оставаха да гонятъ само нейнитѣ сѣнки. Защото тя е въ Македония, тя е самата Македония. Изградена е невидима върху сжщо тъй невидимата любовъ на македонецѣ къмъ националната традиция и къмъ свободата. Тя, организацията, е и прибѣжище, и стражъ, и куражъ за безправнитѣ жители на Македония. Въ нея тѣ търсятъ и намиратъ единичкъ изходъ на мжката си, единичкъ изразъ на волята си. И тя ще умре заедно съ

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

последния македонецъ, който ще отнесе съсъ себе си последната традиция.

Третиятъ факторъ, не по-малко могъщъ за националното самосъхранение на Македония, е многобройната македонска емиграция. Днесъ тя нито по съставъ нито по съзнание не прѣдставя онова, което прѣдставяше прѣди сръбското нашествие въ Македония. Ако нищо друго не прави тая емиграция освѣнъ да мисли за своята земя, тя пакъ върши доста много за да осуети Сръбскитѣ замисли. А тя мисли доста много: и не само мисли, а дава и реаленъ изразъ на мисълта и грижитѣ си. Прѣди всичко тя държи жива кръвната си връзка съ Македония и, като си прѣдстави човѣкъ, че задъ всѣки емигрантъ стои по едно семейство и едно огнище отвждъ, лесно е да разбере, че ако сръбитѣ успѣятъ да унищожатъ сѣмействата, пакъ ще остане жива връзката съ огнищата. Двѣстѣ хиляди емигранти, ако всѣки драсне на своитѣ отвждъ по едно родно слово на годината, това сж двѣстѣ хиляди слова, които въ душитѣ на четцитѣ ще отекватъ сто пжти по толкозъ. Сръбитѣ иматъ срѣдство противъ това прѣливане на душитѣ: да забранятъ всѣкаква кореспонденция отъ и за Македония. Тогава пакъ и тукъ и тамъ всѣкой въ себе си ще изрича сжщитѣ слова, защото все пакъ майката отъ тамъ и синьтъ отъ тукъ ще копнѣятъ единъ за другъ и ще се молятъ съсъ словата на своитѣ бащи.

Какво иматъ сръбитѣ срѣщу всичко това? Единъ голъ мечъ, който може още глави да вземе, но душата все пакъ ще остане. А Македония въ традицията си отвжтрѣ и въ копнежа на емиграцията отвнъ има своята голѣма душа, въ революционната организация има и своя мечъ. Могатъ ли сръбитѣ да я прѣтопятъ?